

DESTINE CREPUSCULARE – RATAREA ÎNTRE HEDONISM ȘI URĂ DE SINE. MATEIU I. CARAGIALE

Angelo MITCHIEVICI

Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Litere
Ovidiu University of Constanta, Faculty of Letters
Personal e-mail: angelo_mitchievici@yahoo.com

CREPUSCULAR DESTINIES – FAILURE BETWEEN HEDONISM AND SELF-HATRED. MATEIU I. CARAGIALE

The present study draws a comparison between the non-fictional prose of E.M. Cioran and the fictional one of Mateiu Caragiale, identifying the feeling of existential loss and despair as their common denominator. In Cioran's case, this feeling is eventually converted in a perpetual mystical anarchism, challenging the negative capability of the sacred; in what regards Mateiu Caragiale fiction, a typical psychological compensation converts this feeling of existential loss into a buffo dandysm, a perpetual operetta nobility. Both of these attitudes, originating in a similar existential void, represent two fundamental answers of modernity at this feeling of *Geworfenheit*.

Keywords: modern Romanian literature, E.M. Cioran, Mateiu Caragiale, faces of modernity, dandysm.

Portretul ratatului la bătrânețe

Nu există niciun indiciu că Emil Cioran l-ar fi citit pe Mateiu Caragiale, scriitorul se stinge din viață pe data de 17 ianuarie în 1936, în același an când lui Cioran îi apare *Schimbară la față a României*. Probabil că i-ar fi plăcut ratații lui ficționali, jemanfișiști, dolcefarnienști contemplativi precum Pantazi, dezabuzăți cu suflete putride, roase de mizantropie și cinism precum Pașadia, un vagant fără alt scop decât acela de a se adânci în miezul atâtor detracări, eșecuri, decadente precum un anonim narator cu veleități literare. Nu în cele din urmă, l-ar fi plăcut pe autorul însuși pentru deliberata sa decizie de a nu trăi muncind, ci mereu pe spesele altora, întreținut orgolios și sceptic, visând la o mărire iluzorie, un ratat, în cele din urmă, ce-i drept, unul scilipitor. În treacăt fie spus, așa cum își amintește cu amărăciune și resentiment în *Jurnal* Mateiu, cu puțin timp înainte de a muri, tatăl nu-i prezisese altceva decât ratarea cu cuvinte care mușcă din fiul rispitor: „N-ai să fii nimic, striga el, din tot ce visezi, nimic, nimic, te înșeli amarnic bizuindu-te pe cel mai mic sprijin din partea mea”. Revanșard, cu o mentalitate de *gambler*, fiul răspunde mefienței paterne, ecou *d'outr tombe*, cu o reușită pe care o atribuie divinității tutelare, Norocul, în niciun caz meritelor proprii pe care și le găsea incontestabile: „Am avut atunci dovada cum se poate împlini neverosimilul, când ai noroc”.²

Altfel, cei doi autori, Cioran și Mateiu, se întâlnesc în spirit, doi apatrizi extrem de amari, filipica lui Pașadia împotriva a tot ceea ce este românesc se regăsește, dilatat, în *Schimbară la față a României*, expresia vizionarismului febricitat, a combuștilor mesianice ale lui Emil Cioran. Mateiu s-ar fi desfăcut fără probleme din matca sa bucureșteană, „această cetate blestemată a Bucureștilor”³, pe care-o îneacă în afurisenii cu tot neamul. „Ce fericit ești, dragă amice, că poți trăi departe de această țară nenorocită”⁴ îi scria amicului N.A.Boicescu. La rândul său, Cioran face mereu referire la poporul din care provine cu stropșeli cu iz de damnare precum „neam fără noroc”, „neam de nevoiași”, „popor de slugi”.⁵ În alt loc, Mateiu își varsă năduful cu un dispreț aruncat întregii țări: „În România e prea infect să trăiești, eu cred că, dacă într-o zi te-ai pomeni în București, ai crede că fug casele după tine și-ți cad în cap”.⁶ A visat la o viață aurită prin strălucitoare urbe europene, în reședințe princiere sau vile somptuoase, mângâiate de lucruri mediteraneene, la în discreția unei elegante quinte manueline unde își propunea să se retragă Pantazi și la care avea probabil acces prietenul său portughez, diplomat de viță nobilă, Martinho de Brederode. Cioran, în schimb, a reușit să se desfăcă de blestemul balcanic, nu fără a-i purta cicatricile, pentru a trăi o viață întreagă, fără cetățenie, la Paris. Nu a revenit niciodată în România, nici când ar fi putut să o facă fără niciun risc.

Privitor la ratații săi de hârtie și cerneală, se potrivește ceea ce Ioana Pârvulescu afirma despre relația cu ei, cum că Mateiu este „cel mai de temut rival al personajelor sale”⁷. Din *Corespondența cu N.A.Boicescu* putem deduce profilul unui arivist întretesut în aceeași piele cu un cabotin. Arborând cu un triumfalism de operetă un aer de dandy, îmbuteliat spre conservare și la senectute, cum observă G. Călinescu în *Istoria* sa, infatigabilul june Mateiu dorește să reușească cu orice preț, îmbogățindu-se peste noapte, *tuer le mandarin* chiar, - cazul este documentat și interpretat de Ion Vianu în cheie psihanalitică⁸. Arivismul acesta brutal, șarjat, lipsit de orice pudoare este îndulcit, diluat cumva de histrionismul carnavalesc, de faconul unei închipuite nobleți, de burlescul colosal și nu mai puțin de stilistica unui jargon de canalie rafinată precum și de niscaiva ambiții literare la confiniile cu veleitarismul și snobismul. Succesul este vânat pe toate planurile și înseamnă, în primul rând, bani, „filonul”, lux, confortul deplin, înseamnă izbânzi erotice cu posibilitatea de a întreține dame cu înalte standarde mondene cu prețul însoțirii conjuncturale cu o urâtenie doldora de parale precum „acel monstru grotesc”⁹, „monstrul meu”¹⁰, „gorgona mea”¹¹, bogata americană miss Cockshell, și, nu în ultimul rând, înseamnă glorie literară. Dar înainte de toate banii, cheia succesului: „Un filon abundent, iată tot visul. Aurul care e Dumnezeu modern îți comunică ceva din esența lui divină, devenind un fel de semi-zeu pontagiu”¹². În ecou se aude ditirambul lui Lefter Popescu invocând singurul zeu rămas pe postament la evacuarea panteonului: „Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vreamea, nemuritoare ca și el!... Sunt aici!... aci biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe-ntunerec!”¹³ Alternativa la acest joc de hazard al pontagiului este cum o și spune tânărul *dilletante*, ratarea, consecință a lipsei de perseverență în valorificarea *pontului*: „Dacă comiți imprudența să nu încerci mereu, oricând și la oricine, niciodată nu vei reuși și rămâi un tip *raté*”¹⁴.

Mateiu și-a confecționat aspirațional o identitate fictivă pe care a creditat-o cu întreaga sa ființă, către care a tins cu ardoare, pe care a proiectat-o în personajele sale, sublimând estetic o parte din mizeria eșecului, reluând obstinat asaltul înaltei societăți din unghiuri diferite. Astfel a fost aspirația la o carieră diplomatică, deși s-ar fi mulțumit și cu una politică, câteva firimituri au ajuns la el speculând fără scrupule moartea celebrului tată pe lângă Take Ionescu, obținând postul de șef de cabinet al ministrului Alexandru Bădărău. Cu o tenacitate pe măsura naivității sale, îl curtează, fără folos, pe ministrul Titulescu, fapt pentru care face o călătorie în Italia pentru a-l întâlni pe șeful diplomației românești la legăția de la Helsingfors.

Aspirația care l-a urmărit toată viața a fost aceea de a dobândi un titlu de noblețe, fie și prin alianță, un reflex al adicției nobiliare fiind colecționarea de decorații. La cinismul dandy-ului din tinerețe, dandysm altoit cum sunt și personajele sale pe un arivism feroce s-a adăugat treptat aerul reținut de scârbă princiară a unei demnități îmbibate în amărăciune și aureola cu un discret parfum de damnare

a scriitorului *maudit*. Eșecul a fost distilat în timp, macerări succesive i-au adăugat noblețe și l-au rafinat. Succesul scontat a întârziat și ceea ce, în tinerețea zvăpăiată și nonșalantă părea acces facil, dictat de specularea unor conjuncturi favorabile, s-a dovedit o iluzie, nutrită și din ficțiunea romanescă din care „craii” și-a extras modelele și strategiile. Metabolizat, acest eșec nu s-a cicatrizat niciodată, determinând re-proiectarea succesului social ca fapt meprizabil, impur, descalificant. În mod emblematic, absolutul abjecției întruchipat de Pirgu în singurul său roman este validat de succesul social. Cel mai ignobil dintre personaje, care duce totul în derizoriu, este destinat, *hélas*, împlinirii. De altfel, este și singurul personaj care are un viitor, pe care naratorul îl duce dincolo de marginile romanului său, *Craii de Curtea-Veche*, într-o carieră politică de mare anvergură, o veritabilă ascensiune pe cele mai înalte culmi ale ciocoismului. Deloc întâmplător, Pirgu este și singurul cu deplină azeziune la real, la „viața care se viețuiește”, cel care trăiește la antipodul ficțiunilor ipsatorii ale celorlalți crai, al „vieții care se visează”, al evazionismelor intitulate de narator *hagialăkuri*, deschideri inițiatice în roman către paradisuri artificiale. Încredințând succesul celui mai ticălos dintre personaje, nu constituie aceasta și o validare prin contrast a ratării ca expresie a unei reale nobleți? Este sugerat faptul că formula de succes constă într-o bună priză la real, într-un aliaj profitabil cu arivismul și josnicia. Noblețea autentică refuză pactul cu societatea și implicit cu realitatea în favoarea unei derive, a unei seducții a eșecului, a unui hedonism al catastrofei sau a unui evazionism itinerant autofinanțat. Pașadia refuză succesul în momentul omologării sale, încoronându-și ratarea cu un dispreț colosal față de toți și de toate. Pantazi este un retractil melancolic, fără aspirații, pe care eșecul în dragoste cu mirajul lui otrăvit l-a fixat într-un regim al unei ireversibile melancolii, într-un solipsism care are timbrul unui narcisism delicat altoit pe cel al unui solid instinct al proprietății. Altfel, ambii reprezintă proiecții mateine ale unei totale dezangajări sociale, în care se poate citi spectrul ratării. Însă ratarea aceasta, în mod semnificativ, face obiectul unei dispoziții interioare, a unui stigmat, dat fiind faptul că ambii posedă ceea ce Mateiu și-a dorit cu ardoare: o avere consistentă. Când este vorba de bani, niciunul dintre crai nu știe de glumă, Pașadia nu cunoaște mila, iar Pantazi este pregătit să ucidă. Primului, ea îi permite un lux ascuns de ochii lumii care preia prin reflex strălucirea interioarelor Vienei imperiale, celui de-al doilea, îi oferă posibilitatea de a călători pretutindeni, *en sage citoyen du vaste univers*, cu sintagma preluată din La Fontaine, cu escală la o quintă manuală unde visează să se retragă într-un somptuos anonim. Iată că intrarea în posesia unei considerabile averi nu mai constituie cheia împlinirii ca pentru dandy-ul Mateiu din tinerețea tumultuoasă alături de nu mai puțin flustraticul N.A.Boicescu. Un aer demisionar, de renunțare planează asupra acestor personaje, dintre care al doilea declară că a fost extrem de fericit!

Cum deja am remarcat, există atât de multe detalii în literatura sa care reclamă dacă nu identitatea, cel puțin afinitatea profundă între autor și personajele sale, încât

pasul a fost făcut cu ușurință de critici care au intrat în jocul cu măști al unui versatil. Altundeva trebuie căutate identificările profunde pe care le aduce la suprafață anamneza cu numeroasele ei puneri în abis, așa cum le remarca Cornel Mihai Ionescu în cele două eseuri pe care i le consacră operei mateine în *Palimpseste*¹⁵. Contrafacerea livrărilor mateine joacă feste, ele se află nu întâmplător în chiar inima identificării. Ideea deschiderii unui alt orizont de posibilitate, mai precis a unei recentrări, a edificării Sinelui transpar în notațiile sale, tot mai concise, lapidare, din *Agenda-Acta-Memoranda*, când autorul a intrat în ceea ce el numește „stare seniorială”. În *Jurnal*, un alt Mateiu realizează spectacolul ratării pe care-l reprezintă existența sa, cu toate victoriile omologate în plan literar, cea mai importantă fiind cu romanul *Craii de Curtea-Veche*. Sentimentul ratării apare la dezvoltarea unui succes precum cel al împlinirii târzii a unei dorințe mari, aceea de a poseda un domeniu și de a arboră acolo un blazon la care se consideră îndreptățit prin alianța cu o adevărată viță boierească. Iată că noblețea de bricolaj ficțional și-a găsit resursele! Mai mult, scriitorul are acum o casă respectabilă în capitală și se dovedește un conștiincios, chiar tipic administrator al micii moșii, parte a dotei soției sale.

De unde acest sentiment al eșecului în ciuda unor *aera nova* pe care le invocă obsesiv? Mateiu realizează că împlinirea dorințelor care i-au ghidat parcursul existențial nu conduc către sentimentul de plenitudine scontat. În miezul reușitei răsare decupajul idilic al unei existențe proiectate în banal - reverie de mic-burghez -, într-o căsuță la mahala, în compania unei domestice vegetații florale. Mateiu apare asemeni unui Don Quijote trezit brusc din autoficțiunea sa, cu constatarea irosirii vieții în urmărirea unor iluzii la confiniile cu nebunia. Momentul revelator îl constituie contemplarea unei case al cărei aer se îmbibă de decrepitudine și degradare. Scriitorul se oglindește într-o expresie a declinului, conturul de abur al vilelor somptuoase s-a destrămat pentru a face loc unei epave imobiliare. Elanului apreciativ i-a luat locul o modestie care împlânzește orice depreciere. Sentimentul eșecului asociat ireparabilului este la el acasă în această clădire ușor delabrată de pe bulevardul Carol la nr.61, colț cu strada Olari.

„Ca și mine e demodată, puțin șubrezită și rău îngrijită. (...) Când locuiam la periferie, într-o odăiță prăpădită, în fundul unei curți foarte înguste, visam o casă mare, în centrul orașului, pe bulevarde, iar acum, când stau într-un apartament luxos și confortabil în centrul orașului, am nostalgia unei căsuțe modeste de mahala, dar care să fie a mea, cu balsamurile mele, cu smochinii mei, cu leandrii mei, cu verbina și lămâii mei. Și nu mi-o iert deloc că n-am avut-o. Ar fi prețuit pentru mine cât un palat, iar grădina ei cât acelea ale vilei Pallavicini sau cele din Isola-Bella”¹⁶

Iată o atrofiere neașteptată a aroganței care întreținea multivisatele seniorii, care relevă conștiința unui „prea târziu” pe care-l resimte și un modest profesor de pian, Gavrilescu, într-o vară toridă, într-un București toropit. Un rapel către propria interioritate ocazională o reflecție amară în marginea

unei existențe care dobândește conturul pronunțat al ratării. Examinarea existenței se face într-un plan general, fără detalii, fără staționări asupra unor momente-cheie, fără clarificări. Inconfundabil, timbrul orgoliului matein răzbate în această judecată unde la succesul revendicat de „superioritatea ce nu-mi poate fi contestată” și alte „însușiri prețioase și rare” s-a opus Totul, Norocul și, mărturie semnificativă, Mateiu însuși.

„În amurg, izolat acasă, noaptea, în preumblările mele singuratece, îmi judec trecutul, mă judec pe mine însumi, cu asprime. Și mă întreb la ce mi-a servit inteligența mea, dacă am avut-o, când mi-a condus atât de rău luntrea. Atunci când am văzut că totul mi se împotriva, de ce mi-am stat împotriva eu însumi? Fost-am, inconștient, propriul meu dușman, printr-un soi de instinct de autodistrugere, de unde a venit această inexplicabilă lipsă de inițiativă și dinamism, cum se potrivește ea cu toate celelalte însușiri prețioase și rare, cu superioritatea ce nu-mi poate fi contestată? E adevărat că și norocul m-a favorizat puțin, fiind față de mine pasiv”¹⁷

Acest „instinct de autodistrugere” configurează alături de lipsa de inițiativă și dinamism principiul de descompunere al unei existențe, eșecul ei. Autorul va împrumuta aceste trăsături personajelor sale, cu precădere lui Pașadia, cel mai apropiat ca structură de el. Se va justifica și prin intermediul ficțiunii, așa cum o face aici, fără a elimina misterul unei ființe care se întoarce împotriva ei înșiși, acea ființă de care Cioran era fascinat: ratatul.

Într-un moment crepuscular, Mateiu simte că spațiul aventurii restrâns considerabil nu mai susține fantasmalele succesului. O clipă, îi trece prin minte ideea străină că ar putea procrea, parte a unei cuminenii-cumsecădenii burgheze pe care abia acum o împărtășește. Autorul se detașează critic de ficțiunea pe care a elaborat-o cu atât de multă feroare, dezamăgirea pe care o simte, gustul amar, i le-au putut citi pe chipul litificat contemporanii. Treptat, chipul lui Pașadia se suprapune peste cel al lui Mateiu, cu toate sumețiile și detracările distilate într-o profundă amărăciune, într-un inefabil al ratării.

Măștile ratării – a vrea să nu

Dintre toate personajele mateine, fără doar și poate Pașadia revendică pe deplin titulatura de ratat. Nu orice fel de ratat, particularismul cazului său fiind și motivul pentru care naratorul se fixează asupra lui în mediul teratologic pe care-l frecventează! Naratorul sesiza o contradicție între educația înaltă, rafinată a prietenului său și societatea decăzută în care se inserează, ghidat de odiosul cicerone, Pirgu. Iată, de o parte și de alta, cele două continente care se întâlnesc într-o linie de fugă bulversantă: „omul de carte și de Curte care ar fi făcut podoaba zilelor de la Weimer”, „apuseanul subțire în gusturi și lingav”, „vechiul vienez pierdut în vraja visului mozartian” și un „jugănar cumplit”, un „ciocoi borât” care-și „da arama pe față”,

dispus să-și facă „toate mendrele”. Avem un portret scindat, o cezură simbolică fiind chiar linia care detașează în portret capul de trup, - „Auzisem că aceasta [dușmănia] și-o datora în parte înfățișării. Ce frumos cap avea totuși!”¹⁸. Cezura este recuperabilă nu doar în planul istoriei personale, cât și al unor națiuni care creează modele exemplare și canon civilizațional, în raport cu barbaria care evocă o fioroasă medievalitate levantină prelungită în fanariotism, expresia unui apogeu al corupției și derelictiunii. Republica de la Weimer, Viena imperială, capitala Imperiului Habsburgic, două centre care chintesențializează civilizația, legitimează totodată și reușita, mai precis încununarea, împlinirea sub semnul unor virtuți cardinale. Acest portret nu este doar al unui om de succes, ci și al succesului, o cale regală a realizării care unește educația cea mai înaltă cu o etică edificatoare de caractere. Dar ceea ce mai definește acest scurt portret este și un stil de viață, unul modelat după canonul occidental în acord cu alura personajului. La polul opus se află periferia civilizației, barbaria, o arie reziduală a metisajelor, a impurităților, a încrângăturilor. Prin ce este definită? „Dezmățarea lui Pirgu, pastrama și turburelul, schembeaua și prăștina, ciamparalele și bidineaua”. Naratorul alege arta culinară, de la bucate la băutură, pentru a descrie josul corporal și opune „visului mozartian” lălăiala muzicii orientale, amintind de puternica influență exercitată de Imperiul Otoman în Principate în timpul secolului al XVIII-lea, al domniilor fanariote. Același lucru și în privința femeilor, damele de companie, lorettele, demi-vierges, și titlul unui popular roman al lui Marcel Prévost, sunt înlocuite de tot ce e mai prost în materie de dame de consumație.

Naratorul caută o motivație pentru abdicarea de la rafinamentul aristocratic, de la îndreptăcirile pe care le conferă educația și rasarea, de la model, pentru cineva care dispune de mijloace și deopotrivă de gust, altfel spus, o justificare a ratării pentru Pașadia. Nu judecata de gust lipsește, ci o altă dimensiune vitală, voința, inițiativa și dinamismul la care făcea referire Mateiu în *Jurnal* cu privire la propria sa persoană. Numai că biografia ficțională a lui Pașadia revendică un personaj scindat care înscrie clivajul într-o dimensiune genealogică care-l recuperează sub semnul patologiei, al terei, a unei eredități încărcate, insurmontabile. Există două explicații, una de ordin personal, a lui Pașadia însuși, care confecționează un întreg eșafodaj motivațional pentru detracarea sa și unul dat de narator care-și fixează aria de interes în orizontul mai larg al genealogiilor vechilor familii boierești. Pașadia trăiește solstițial într-o dimensiune a scindării profunde într-un regim diurn care-l pune în prim-plan pe cărturarul rasat care-și redactează opera, în vecinătatea prestigioasă de înrudire simbolică cu marii memorialiaști, cardinalul de Retz și Saint Simon și într-unul nocturn care scoate la iveală un destituit, dizident, dirijat fără vlagă de o întruchipare plenară a tuturor viciilor, Gore Pirgu. Interogația naratorului sugerează patologicul la confiniile cu genealogicul, dar explicația se va adânci treptat în misterul alterității. „Îi aștepta estimp oare voința, era cumva victima fără răspundere a unei sminteli strănii? Eu unul am crezut că da și

mă îndoiesc ca o altă tălmăcire să fi părut mai firească oricui ar fi știut ce îngrozitoare clironomie împovăra în privința acesteia pe Pașadia”¹⁹.

Explicația suplimentară pe care o pune în circulație Pașadia Măgureanu, menită să-i justifice ratarea, trimite la o turnură, la un punct de inflexiune care-i schimbă radical parcursul destinal, detunrându-l de la statutul de personalitate publică care ar fi putut deveni:

„Eram departe de a fi un romantic și totuși amorul meu propriu a suferit văzând că ceea ce treizeci de ani de viață austeră și probă, treizeci de ani de sacrificii, de studiu și de laborare nu fuseseră în stare să facă, au făcut câteva nopți petrecute cu atotputernica soție a unui președinte de consiliu. Curând ajunsei apoi la convingerea că ameiștorul meu succes nu era decât o cursă perfidă pe care soarta mi-o întinsese ca să-mi arate până unde îi poate merge ironia. Tot ce râvnisem până în ajun cu ardoare: putere, parale, distincții, nu numai că, odată dobândite, nu-mi procurau nicio satisfacție, dar mă indispuneau, mă iritau, tămâierile îmi păreau ofense, însăși voluptatea răzbunării o găseam fadă. Și, cum ce mai îmi rămânea de viețuit avea să fie fără nădejde și fără țel, am socotit că era de prisos să mai alung geniul rău care, din întâia tinerețe, venea întotdeauna să mă ispitească în faptele serii”²⁰.

Să privim mai atent această motivație care lasă să se întrevadă o anumită inconsistență. Un bărbat călit de adversități și vicisitudini, cu o tenacitate fabuloasă, expresie a unei voințe ieșite din comun, „treizeci de ani de sacrificii, de studiu și de laborare”, cu o structură morală incasabilă, „treizeci de ani de viață austeră și probă”, cu o experiență de viață acumulată din ostracizări redutabile, care se delimitează cum este și firească de o juvenilă sensibilitate romantică, constată reaua alcătuire a lumii după o aventură erotică care-i facilitează succesul scurtcircuitând întregul parcurs meritoriu atât de obstaculat. Pașadia descoperă strategiile proprii arivismului, ceea ce Rastignac știa prea bine când în provocarea lansată Parisului, „*Á nous deux maintenant!*”, mai precis a unei *high society* concentrată în cartierul Saint Germain, se înarmează cu furculița, cuțitul și toată capacitatea sa de seducție pentru o cină la madame de Nucingen. Puțin Balzac ar fi rezolvat ignoranța puțin probabilă a adultului cu treizeci de ani de experiență pe baricadele afirmării sociale. Însă turnura care conduce la ratarea se află aici, cunoașterea succesului provoacă o schimbare radicală în filozofia vieții, provoacă dezertarea, instalează dezgustul, delăsarea, cinismul și instituie un alt regim existențial, cel al ratării. Ratarea se insinuează aici în miezul reușitei, într-un moment apogetic, pe culmi. Încă odată, motivația frizează o imaturitate necreditabilă, reflexul unui orgolios juvenil, al unui intransigent, care nu admite egalitatea între demersul onest, dificil, meritoriu și cel malonest, facil, nemeritat, în vederea atingerii unui țel. Lecția de cinism pe care i-o servește aventura cu o femeie din înalta societate îl tulbură, îl dezgustă de lume, îl aruncă într-un proces de dezalcătuire, de autodestituire, de reflecție

amară cu privire la resorturile ascunse ale măririlor. În orice caz, episodul îi secătuieste ambiția, motorul vital al ascensiunii sociale, lăsându-i doar luciditatea care, așa cum observă Cioran, „(...) lipsită de corectivul ambiției conduce la stagnare. Trebuie ca una să se întemeieze pe cealaltă, ca una să se războiască cu cealaltă *fără s-o învingă*, pentru ca o operă, o viață să fie posibile”.²¹ Cu alte cuvinte, dinamismul devenirii personale ar fi asigurat de un fel de echilibru între antiteze. În cazul lui Pașadia, ratarea se instalează acolo unde luciditatea covârșește ambiția și spulberă „mitul” care reprezenta sursa vitalității sale.

Pașadia însuși simte că acest argument este unul facil și vine cu o întărire în aceea că omul voinței oțelite, al perseverenței diabolice se livrează demonilor interiori, se lasă pradă pornirilor cenzurate până atunci în efortul de a cuceri societatea. Cioran însuși făcea referire la acest „geniu rău” care vine doar noaptea pentru insomniacul ireparabil: „Când stau de veghe târziu în noapte, sunt vizitat de geniul meu rău, așa cum Brutus a fost vizitat de al său înainte de bătălia de la Philippi...”.²² Aici se cuvine a preciza o nuanță care-l are în vedere pe Mateiu care strecoară în personaje propriile motivații. Scopul devenirii lui Pașadia nu este precizat, asemeni ariviștilor el vrea să ajungă la „putere, parale, distincții”, și are drept adversar Societatea pe care o cucerește într-un mod cavaleresc, prin luptă dreaptă, descoperind nu doar că există și posibilitatea de a trișa, ci că a trișa reprezintă strategia curentă a ascensiunii sociale. Devenirea sa nu este legată de o profesie, medic, avocat, inginer, etc., de o țintă precisă, de un ideal care poate fi transpus într-un proiect concret, de pildă: extinderea infrastructurii feroviare, reforma învățământului românesc, propășirea culturii naționale, rezolvarea problemei țărănești etc., teme care au stat și în fața contemporanilor săi. Pentru că acest scop particular nu există, cum nu există nici la Mateiu. Țelul lui Pașadia este o voință de putere care se traduce în datele vulgatei succesului drept „putere, parale, distincții”. Odată dobândite, toate acestea ele își relevă caracterul specios, nu-l mai satisfac, ci paradoxal, îl împiedică juisarea. De fapt, Pașadia evoluează într-un climat al arivismului cu mijloacele unui om onest. După tot acest bildungsroman concentrat într-un bilanț emfatic, revelația inocentată a unei proaste alcătuirii a lumii, a unui principiu de inechitate care-o guvernează, a relativizării valorilor într-o lume de rever patern, „fără prințipuri”, a Demiurgului cel Rău, a inconsistenței oricărei măririi, al cuiva care le-a vânat, sună fals. Brusca, Pașadia dobândește profilul cioranian al unei uri de sine, demonul care l-a bântuit mereu în pragul serii, o ură de sine care-și găsește un alibi pentru descătușarea sa. Cu cuvintele lui Cioran, din eseul „Țara mea”, Pașadia manifestă ceea ce Mateiu mărturisește: „un instinct de autodistrugere” care-l întoarce împotriva sa. „(...) je devins le centre de ma haine. J'avais hai mon pays, tous les hommes et l'univers; il me restait de m'en rendre à moi: ce que je fis par le detour du desespoir”.²³ În fapt, scindarea se cuvine a fi citită în orizontul sentimentului de ratare la Mateiu. Arivistul care și-a propus să fie Mateiu, negociind ezitant chiar cu perspectiva oribilă a crimei, referitor la protectorul său Alexandru Bogdan-

Pitești, - poate că reproșul lipsei de inițiativă vizează și această noptatecă dimensiune a personalității sale -, a eșuat. Mateiu din *Corespondența cu N.A. Boicescu* privilegiază traseul facil, numai că eșuează din lipsă de experiență, din inadecvare, din absența zeului tutelar al ariviștilor, Norocul. Mateiu pune semnul egal între cele două strategii pentru a justifica de ce nu a ales-o pe prima, de ce nu a dat curs celorlalte „însușiri prețioase și rare”, împărtășind cu Pașadia un dezgust care nu este altceva decât gustul eșecului, transformat la Pașadia în ură de sine atotcuprinzătoare, iar la Mateiu într-o mizantropie sulfuroasă. În ficțiune, acestui eșec scriitorul îi propune o altă motivație, aparent paradoxală, și anume succesul. Astfel, Pașadia dobândește un profil cioranian, reprojectând, reverberând un sentiment acut al ratării scriitorului însuși imputat însă lumii întregi. Cioran oferă acest scenariu crepuscular al seducției dezastrului, al gustului catastrofei, al năruirii de sine din care este recuperabil profilul nervalian, „le Ténébreux, - le Veuf, - l'Inconsolé”, al lui Pașadia:

„Sedus de perspectiva decăderii, își subminează voința, își cultivă apatia, se ridică împotriva-și, își cheamă-n ajutor geniul cel rău. Mereu agitat, prins în mii de activități ce-i dăunează, descoperă un dinamism al cărui farmec nu-l bănuise, dinamismul dezagregării. (...) În indivizi, ca și în colectivități, sălășluiește în natura lor cea mai intimă o energie distructivă ce le permite să se năruie cu o anume virtuozitate: exaltare acidă, euforie a anihilării”.²⁴

Hannah Arendt pune în evidență urmărind felul în care a fost gândită voința de la Platon și Socrate la Nietzsche și Heidegger, o „sciziune a voinței”, un conflict între *velle* (Vreau) și *nolle* (Refuz). Acest climat turbulent este definitoriu în orizontul oricărei devenirii. Spre deosebire de dorință al cărei obiect este aruncat în câmpul tensional dintre atracție și respingere sau spre deosebire de intelect, unde o propoziție poate fi afirmată sau negată, calitatea cardinală a voinței este că poate deopotrivă voi și refuza. În felul acesta, voința este deschisă la contrarii și este capabilă să voiască să nu, fapt care constituie tot un act de voință. Este ceea ce se întâmplă cu Pașadia, care-și autosuspendă voința, când penetrează lumile sublunare în care-l conduce comparsul său, Pirgu. Pașadia nu alege totuși indiferența, care ne spune Hannah Arendt este expresia „libertății umane, a capacității spiritului de a evita orice determinare coercitivă din afară”.²⁵ Aristocratul coborât în Suburra pune în act o vendetă alimentată de ura de sine.

Cu am observat, există un regim al unei duble existențe la Pașadia, care nu e ritmat de sciziunea voinței în *Velle* și *Nolle*, ci de *Velle* și această auto-suspendare a voinței. Primul regim este unul diurn al exercitării voinței pentru redactarea unei opere care închide în ea un refuz și unul nocturn, al unui indiferentism ca paralizare, „ațipire” a facultăților volitive și care înscrie personajul într-o vizibilă dimensiune a ratării. Un doctor Jekyll și Mr. Hyde partajează existența lui Pașadia. Ceea ce aș numi Voința de refuz a lui Pașadia nu se adresează unei persoane anume, ci unei comunități mai largi, cea a contemporanilor săi. Voința de refuz a lui Pașadia pune în scenă

doă mișcări, a edifica și a distruge, care au ca obiect propria operă și propria persoană. Exigența pe care a solicitat-o din partea sa cărturarul în exercițiul devenirii, pe care în mod inadecvat o solicită societății, propriului neam destituit, este dusă până la ultimele consecințe în exigența cu privire la opera sa, din care trebuie să rămână doar actul edificării ei, și acela cufundat în anonimat, o „scriitură fără lectură”²⁶ cu o sintagmă a lui Giorgio Agamben, sărăcind deliberat cultura națională de o contribuție notabilă.

Soteriologia ratării și paradisul libertin

Pașadia își încordează voința pentru a scrie o operă căreia Naratorul avizat îi trasează o afinitate cu memorialistica cardinalului de Retz și a lui Saint Simon. De ce memorialiști? Pentru că o expresie subtilă a ratării o reprezintă cultivarea unui anumit paseism, iar Pașadia are fața întoarsă către trecut și niciun viitor. Asumarea rolului de memorialist se descarcă într-o gesticulație autosuficientă din moment ce opera sa urmează să fie dată flăcărilor imediat după moartea sa. Numai că opera de memorialist este dublată de o anamneză superioară prin care nu memoria unei epoci este recuperată, istoria sa, ci o esență a ei reflectată într-o ficțiune. Hagialâkul, cum îl numește autorul păstrând parfumul de numinos al unui inițiativ demers viatic, constă într-o reproiectare fictivă în acest trecut și rezolvarea acolo a scindării eului locutor. Această alchimie interioară îmbracă forma literaturii, a unui roman personal sau mai precis fantasma unui roman, un palpitant roman oral, *de poche*. El survine de o manieră compensatorie pentru eșecul personal adâncit într-un univers coșmaresc, dizolvant, dar și ca supremă investire a potențialului unei personalități într-o utopie a împlinirii ca afirmare a unei plenitudini, a unei existențe saturate într-o epocă care-i oferă cadrul perfect.

Desfășurarea ficțiunii în care cei trei prieteni peripatetici sunt distribuiți în rolurile unor aventurieri de viță nobilă are un efect terapeutic asupra lui Pașadia. Aventurierul devine instanța de mediere între realitate și ficțiune, între împlinire și ratare, prin capacitatea de a transfigura ratarea în împlinire, de a conferi un sens nesemnificativului, frivolității, plaiserismului, trecând viața prin filtrul aprecierii maxime, cea a bunului gust. Aventurierul reprezintă un ratat deghizat, poate unica modalitate prin care frivolitatea, lipsa de preocupare și de efort pentru a-ți da un destin, dezangajarea, absența unui țel în viață etc. sunt conciliate într-un hedonism superior, „bunul plac”, ca expresie a împlinirii. Regimul „bunului plac” ține de o absolutizare a dorinței, de un epicureism rafinat, dar și de un narcisism dilatat. Pentru aceasta, Pașadia și Mateiu au nevoie de o atmosferă, de o manieră de a trăi, cea de la curțile regale, de secolul potrivit, secolul Luminilor, bricolat livresc în regimul unei reverii donquijotești. Cei trei aventurieri care se profilează pe cerul ficțiunii ipsatorii a lui Pașadia sunt toți niște libertini, ideal de promiscuitate delectabilă, de cinism ascuțit de inteligență, de eleganță întreținută de mari averi și de bun gust cu ieșire la rampă.

Ce-i caracterizează pe acești aventurieri așa cum se desprinde ideea de aventură în istoria paralelă pe care-o propune Pașadia care opune ratării din contingent plenitudinea ficțiunii compensatorii? „(...) amestecați din umbră în toate urzelile și uneltirile, fără noi nu se fereca nici desfereca nimic;” (...) „și acestea toate nu pentru vânarea de avuție sau de mărire, ci numai din nevoia de a fi pururi în neastâmpăr, în mișcare.”²⁷ Voința acestor aventurieri este voința de a voi, nu vizează niciun scop în sine, nu are o țintă anume, o viziune de ansamblu. În fapt, este vorba de exercitarea unei puteri difuze, invizibile și discrete. Cei trei aventurieri pot fi definiți ca oportuniști într-un sens pe care-l conferă termenului Paolo Virno în *L'usage de la vie et autres sujets d'inquiétude*: „Le possible, auquel l'opportuniste se mesure, est on ne peut plus désincarné: il arbore, certes, telle ou telle défroque particulière, mais pour l'essentiel, il n'est qu'une simple abstraction d'occasions. Non pas l'opportunité de telle ou telle chose, mais plutôt une opportunité sans contenu, semblable à celle à laquelle est confronté celui qui pratique les jeux de hasard.”²⁸ Accepția pe care o conferă Paolo Virno termenului face din oportunism o disponibilitate, o deschidere într-un câmp al ocazionalului, un câmp de posibilități. Teoreticianul desolidarizează oportunismul de un scop bine precizat, de o teleologie și implicit de conținutul său peiorativ. În acest sens, oportunismul se diferențiază de arivist, un decis care vizează un precis al scopului. El se diferențiază și de politician, deși acești trei crai punându-se în slujba unor terți cu interese bine precizate participă la o viață politică, traversându-i culisele, acționându-i pârgurile și sforăriile. Ba chiar se laudă că ei sunt cei care-i manevrează asemeni unor păpușari pe puternicii zilei, încurcând și descurcând itele după bunul plac. Doar că, așa cum sesizează Cioran, îi separă de oamenii politici un „interes obiectiv”: „Instinctele individuale cele mai rapace și mai ariviste, combinate cu un interes obiectiv, determină configurația omului politic. Acei care n-au decât instincte tari, fără acest interes obiectiv, nu pot fi niciodată mai mult decât tirani sau în cazul cel mai bun, *aventurieri* (s.n.)”²⁹ Într-adevăr, angajamentul pe care-l pune în act aventurierul este temporar, interesul fluctuant, ținta permanent în mișcare. Arivistul, așa cum ne-o propune definiția de dicționar, îl desemnează pe cel/cea care dorește să reușească cu orice preț, fără scrupule, „arriver à tout prix”, „qui use de n'importe quel moyen pour s'imposer dans le monde”. Verbul din care este derivat, „a ajunge”, indică acționismul, dominantă direcțională, teleologia fondatoare a arivismului. Printre sinonime se află carieristul, parvenitul, *jeune loup aux dents longs*, Rastignanc. Arivismul este întotdeauna pragmatic și presupune un scurtcircuit avantajos. În aventură avem cea mai amplă deschidere a câmpului de posibilități, disponibilitatea deplină față de ocazional și maximul de hazard ceea ce o face să rimeze cu oportunismul. Aventura ar putea fi titlul de noblete conferit oportunismului. Interesant, arivismul și aventura au același etimon. În latina populară, *adventura* desemnează lucrurile care urmează să sosească, să vină „de advenire”. Aventura presupune deopotrivă hazardul și riscul.

Apelul la aventură este tertipul care împacă scindatul

personalității lui Pașadia, care repară o existență deteriorată de clivaje și contradicții ireconciliabile, care conferă ratării un certificat de noblete, cel al bunului gust, transfigurând-o. Volatilitatea aventurierului este consubstanțială cu frivolitatea sa fondatoare, incapacitatea de a se fixa într-un proiect, de a-și da un scop final, de a se realiza. Ratarea se află *in nuce* aici, în această volatilitate, în acest plairism și ea se joacă în locul geometric dintre vizibil și invizibil, dintre strălucire și anonim. Odraslele de dinasti care stau în lumina aulicei lor origini, reprezintă maximul de vizibilitate, cea a aristocrației, a cărei condiție presupune strălucirea pentru că isprăvilor militare le urmează isprăvile curtenești, cu frecventarea tuturor marilor curți europene. Mateiu Caragiale folosește termenul nu odată în scrisorile către N.A. Boicescu. „Eu cred că în curând ieșind din norii cei negri ai deșei, vom străluci”.³⁰ Acest spectacol al maximei vizibilități care este splendoarea, spectacol pe care-l presupune existența curtenească nu doar tolerează, dar și reclamă jocul de culise ca *modus operandi*, un joc în invizibil, de ițe și urzeli. Realizările omologate în vizibil au partea lor de invizibil, beneficiază de ascunsul unei dramaturgii camuflate, discrete. „A face” și „a desface” ține de industriuosul politicii a cărei expresie a devenit mondenitatea, evocând și un spirit al secolului. Schimbarea care pune capăt jocului vine din afara lui, instituind brutal, prin revoluție, barbaria și prostul gust. Plăcerea și curiozitatea, hedonismul superior domină acest joc, juisarea reprezintă maxima realizare.

Ratarea a dobândit aici expresia paradoxală a împlinirii, printr-o sublimare estetică sau altfel spus, printr-o transfigurare. În mod cutumiar, ratarea rezultă din absența unui scop, ori aici, în utopia hedonistă cu parfum soteriologic a lui Pașadia unde unicul criteriu de eligibilitate și legitimitate în vederea împlinirii îl constă bunul gust, plăcerea reprezintă scopul declarat și singurul care merită efortul. Cei trei Crai-libertini provin din înalta aristocrație, condiția socială nu le trasează un deziderat al ascensiunii sociale, nu trebuie să ajungă nicăieri, mai sus în rang, ci doar să confirme, să afirme prin strălucire datul condiției lor. Ce este de făcut când nu este nimic de făcut? În ce constă împlinirea? În suspendarea unui unic angajament, cel destinal, prin multiplicarea angajamentelor temporare și aleatorii deopotrivă, al căror teritoriu aparține aventurii, printr-o dispersie care proiectează narativul existenței în regimul expansiv al digresiunii.

Dar în același timp, aceste existențe sunt împlinite prin felul în care realizează sinteza unui întreg secol „al bunului plac”, având ca expresie un stil de viață. În ce constă împlinirea totuși? Există o anumită subtilitate pe care utopia ficționarului matein o posedă. Împlinirea constă într-o formă de juisare superioară, saturare a tuturor posibilităților, pe care o epocă le presupune, în superlativul lor, a chintesenței acestei epoci, „toate desfătărilor simțurilor și ale minții”.³¹ Iar naratorul precizează emfatic: „În sărbătoare neîntreruptă de zi și de noapte, am petrecut cum nu se mai petrecuse și nu se va mai petrece”.³² Cei trei aventurieri ar putea răspunde ipoteticei interogații, „Ce ați realizat în viața voastră?”, cu propoziția cu care se încheie monologul dramatic al piesei lui André Gide,

Tezeu: „J'ai vecu”. Iar acest „trăit” tinde spre cuprinderea tuturor trăirilor, a tuturor intensităților, a tuturor nuanțelor, a tuturor cunoștiințelor, a unei cunoașteri depline, exhaustive care înregistrează tot ceea ce este notabil pentru *Saeculum*. Forma supremă de împlinire constă în interiorizarea, metabolizarea acestui spirit al secolului prin realizarea întregului său potențial, al tuturor virtualităților lui descărcate în faptul de viață. Aceste existențe excendentare fac din împlinire o realizare a plenitudinii într-o epocă enciclopedică care își asociază acest deziderat al completitudinii unei senzualități emblematică. Iată forma de împlinire, în termenii ficțiunii cu iz utopic pe care o vehiculează Pașadia. Împlinirea revendică de la un secol „lipsit de măreție” o formă de excelență, cea a bunului gust, o excelență estetică. Ratarea există prin situarea pe circumferință, în absența unui centru. Totul este multiplicativ, de aceea lista, inventarul nu presupun aici o judecată contabilă, numerică, ci a dilatării nominale a varietății pe care aventura o oferă. Ceea ce revendică cei trei aventurieri ca și în cazul lui Gatsby este o aură, un efect de aură care definește inefabilul împlinirii. Nu întâmplător, acest fapt reverberează într-un întreg câmp semantic al strălucirii cu toate intensitățile ei.

„*Răsărisem* (s.n.) în *amurgul* (s.n.) *Craiului-Soare* (s.n.) (...). Era scris ca cel mai frumos dintre veacuri să *asfințească* (s.n.) în sânge și când, după câteva luni, vedeam trecând în par, între fulgerări (s.n.) de cușme frigene, capul doamnei de Lamballe (...)”³³. Aceste existențe posedă în nuce posibilitatea ratării ca formă a unei dezangajări exprimate prin aceste angajamente temporare, dictate de hazard, de bunul plac, „din nevoia de a fi pururi în neastâmpăr, în mișcare”. Cei trei aventurieri elimină din start ceea ce mobilizează un arivist, „vânarea de avuție sau de mărire”, perspectiva asupra lumii este una aristocratică și nu democratică sau burgheză. Vulgaritatea ar consta în a-și da un scop remunerativ, dintr-o perspectivă a câștigului. Aventurierii revendică centralitatea, faptul de a fi în miezul lucrurilor, a urzelilor, a facerilor și desfacerilor, dizolvând ierarhiile într-o lume în care figurile sunt interșanjabile. Ei trăiesc din plin, afirmă o putere subtilă constând în libertatea necondiționată a „bunului-plac”. De aceea, pe același plan stau obiective politice majore precum „alegerea Împăratului” la Frankfurt cu frivolități precum achiziționarea la Malines de „horbote pentru Brühl”. Nu există aici o ierarhie a scopurilor, mobilizarea este aceeași. Nu există un eveniment major, un deziderat cardinal, o proiecție a unui viitor, totul se află închis în bula plairistă a societății aristocratice europene a secolului XVIII căruia Emil Cioran în eseuul său *Despre Franța* îi sublinia iconicitatea, caracterul ilustrativ pentru spiritul francez: „Secolul cel mai francez este al XVIII-lea. E salonul devenit univers, e veacul inteligenței dantelate, al fineții pure, al artificialului plăcut și frumos. E și veacul care s-a plictisit mai mult, care a avut timp peste măsură, care n-a muncit decât pentru petrecerea vremii”.³⁴ Transfigurarea ratării decurge din această alchimie particulară prin care superficialul devine profund, în care nimicurile dobândesc abisalitate și pe care Cioran o asocia culturii franceze și stilului de viață pe care-l instituie: „Ce a iubit Franța? Stiluri, plăcerile inteligenței,

salonul, rațiunea, micile perfecțiuni. Ceea ce înseamnă: Expresia înaintea Naturii. Suntem în fața unei culturi a formei care acoperă forțele elementare și care peste orice izbucnire pasională întinde poleiala gândită a rafinamentului”³⁵ Hagialâkul matein invocă acest paradis al libertinilor, și chiar dacă dimensiunea sadiană a acestui univers este edulcorată, eufemizată, craii pașadiești reprezintă o sinteză a ceea ce secolul a avut mai bun.

Același secol XVIII în Principate arată însă cu totul altfel, cu alte reguli ale jocului, unde viața curtenească dezvoltă resorturile mundane ale abjecției, îi lipsește stilistica, volatilitatea grației, are ceva din leștul ordurier al poștei servite de mijloace descalificante. Toți strămoșii lui Pașadia Măgureanu vădesc o voință inextricabilă și scopurile clare ale arivistului. În strămoș se regăsesc toate trăsăturile urmașilor, de la bun început, primul care reușește, „fu un Bergami”, poartă toate stigmatele care pentru Mateiu funcționează deopotrivă ca înalte calificări din perspectiva unui model nobiliar: „semnele unei înalte stirpe în cădere: portul semeț și înfățișarea nobilă, trufia, cerbicia și cruzimea, lenea, sila de viață, setea de răzbuire și puterea de ură”³⁶ Există un conflict interior, o tensiune dizolvantă în reprezentanții acestei stirpe care-i condamnă la eșec, în ciuda tuturor calităților, „Iacomi la învățătură, plăcuți la vorbă și meșteri în condei, isteți și destoinici”, copleșiți de defecte, „fără șir în ce făceau, cu trăsneli toți și cu toane, purtând fiecare în sine plodul propriei sale pierderi și pieiri”³⁷. Tot ceea ce servește unei temeinice construcții de sine, tot ceea ce califică în vederea unei reușite sociale, personale, primește contraponderea unei descalificări, a unei înclinații către distrugere și autodistrugere. Ratarea provine din acest contradictoriu al alcătuirii, însă subtilitatea ține de faptul că certificarea calităților este dată de defecte și invers, calitățile reclamă numai de cât defectele. Excepționalismul acestor personaje le condamnă la eșec, așa cum mitologia romantică a lui *das Junge Genie* condamnă la nefericire. Ca și Cioran, Mateiu Caragiale manifestă fascinație față de ratați și ratare, iar Pașadia este emblematic, exponențial în această privință. Mateiu revendică o validare prin contrast, mai precis o validare prin eșec, sub semnul ratării a ceea ce ține de autentică aristocrație, nu cea certificată genealogic, ci caracteriologic. Spre exemplu, trufia este trăsătura cardinală, expresia majoră a aristocratismului, marca excepționalului, ea justifică totul și, în primul rând, eșecul. Simpla ei manifestare induce ideea nobleții fără

nicio altă garanție documentară. Încercările lui Mateiu de a revendica pentru sine o noblețe fără fundament real își au eoul în ficțiune, dar și în faptul de a nu fi reușit. Mateiu își trăiește ficțiunea cu o încăpățănare remarcabilă, în penurie, arborând o demnitate ultragiată, o scârbă princiară care i-a marcat indelebil profilul.

Ratarea provine dintr-o inaderență structurală între un fond occidental în acord cu forma specifică de civilizație și un fond oriental care dictează un comportament imprezizibil. Prezente simultan, cele două lumi, cea a *manierei* și cea a *apucăturii*, sunt ireconciliabile, iar acest fapt conduce la ratarea. „Pașadia era menit să trăiască în acel decor aristocratic atât de potrivit cu ființa și cu sufletul său, la dânsul cărturarul și cugetătorul fiind altoiți pe un ciocoi borât căruia când i se întâmpla să se afle ca atunci cu vreunul din semenii lui, în măsură să-l priceapă, își da pe față toată râia”³⁸ Ceea ce surprinde naratorul este întâi un raport deplin de adecvare pe care-l relevă sub forma unui mimesis semnificativ între o formă de viață occidentală, princiară, de maximă elevație și elevația personajului care o locuiește. Una dintre camerele sale recompune până la detaliu ca decor și mobilier una dintre camerele de primire a prințului Kaunitz din vechiul său Gartenpalast de la Mariahilf. Alura, gesticulația într-un cuvânt ținuta locuitorului ei, educația sa își corespund într-o armonie numai de cât sesizabilă. Dar Pașadia recuperează o alteritate care nu distonează, cât ea rămâne ascunsă, cea a „râiei” balcanico-orientale, blacanism care-l oripila pe Cioran. Pașadia poate camufla, dar nu se poate sustrage celeilalte dimensiuni, ciocioești, „a fondului nostru nelatin”. Mimetismul vizează posibilitatea realizării unei sincronizări, dar realitatea este aceea a unei defazări, a hibridizării modelului exemplar. Ca întotdeauna există în spațiul unei specularități de factură estetică idealul împlinirii, al realizării tuturor virtualităților. Dar acest fapt nu se întâmplă cu adevărat, ele rămân virtualități, fictive puneri în abis ale unei posibilități și nimic mai mult. Ratarea se ascunde în spatele acestei aparente, al acestei aparente sincronizări între balcanicul Pașadia Măgureanu și acest „apusean și om de lume până în vârful unghiilor”³⁹. Doar ficțiunea se realizează și prin intermediul ei este abolită scindarea eului și implicit ratarea este transfigurată. Mateiu a uzat din plin de validarea în ficțiune a ceea ce nu se putea realiza decât acolo, dar spectrul ratării continuă să-i bântuie deopotrivă literatura și pe el însuși.

Note:

- 1 Mateiu I. Caragiale, *Țurnal* în Mateiu I. Caragiale, *Opere*, ediție, studiu introductiv, note, variante și comentarii de Barbu Cioculescu, prefață de Eugen Simion (București: Univers enciclopedic, 2001), 349.
- 2 Ibid., 351.
- 3 Ibid., 522.
- 4 Ibid., 519.
- 5 Emil Cioran, *Îndreptar pătimas* (București: Humanitas, 2010), 50-52.
- 6 Caragiale, *Țurnal*, 569.
- 7 Ioana Pârvulescu, „În numele fiului”, *România literară*, nr.10 (2001): 7. Vezi și Mateiu Caragiale, *Jurnal*, 945.
- 8 Ion Vianu, *Investigații mateine* (Iași: Polirom, 2008).

9. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 544.
10. Ibid., 568.
11. Ibid., 569.
12. Ibid., 566.
13. I.L. Caragiale, „Două loturi” în I.L. Caragiale, *Momente*, ediție și studiu introductiv de Ion Vartic, notă asupra ediției de Mariana Vartic (București: Humanitas, 2013), 233.
14. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 570.
15. Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste* (București: Cartea Românească, 1979).
16. Mateiu Caragiale, *Țurnal*, 369-371.
17. Ibid., 369.
18. Ibid., 60.
19. Ibid., 85-86.
20. Ibid., 125-126.
21. Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut*, traducere din franceză de Florin Sicoe (București: Humanitas, 2011), 96.
22. Ibid., 88.
23. Emil Cioran, *Țara mea/Mon Pays*, în Cioran, *Opere*, 138-140.
24. Emil Cioran, *Ispita de a exista*, traducere din franceză de Emanoil Marcu (București: Humanitas, 2008), 39.
25. Hannah Arendt, *Viața spiritului*, traducere din engleză de S.G. Drăgan (București: Humanitas, 2018), 306.
26. Giorgio Agamben, „Sur la difficulté de lire” în Giorgio Agamben, *Le feu et le récit*, traduit de l'italien par Martin Rueff (Paris: Édition Payot & Rivages, 2015), 91-96.
27. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 89.
28. Paolo Virno, *L'usage de la vie et autres sujets d'inquiétude*, texte traduits de l'italien par Lise Belperron, Véronique Dassas, Patricia Farazzi, Judith Revel, Michel Valensi et Jean-Christophe Weber (Paris: Édition de L'Éclat, 2016), 81.
29. Emil Cioran, *Schimbarea la față a României* (București: Vremea, 1936), 181.
30. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 579.
31. Ibid., 89.
32. Ibid.
33. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 88, 90.
34. Emil Cioran, *Despre Franța*, Stabilirea textului, prefață și note de Constantin Zaharia (București: Humanitas, 2011), 25.
35. Ibid., 23.
36. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, 86.
37. Ibid.
38. Ibid.
39. Ibid., 62.

Bibliography:

- Agamben, Giorgio. „Sur la difficulté de lire”. In Giorgio Agamben, *Le feu et le récit*. Translated by Martin Rueff. Paris: Édition Payot & Rivages, 2015.
- Arendt, Hannah. *Viața spiritului* [The Life of Mind]. Translated by S.G. Drăgan. Bucharest: Humanitas, 2018.
- Caragiale, I.L. *Momente* [Moments]. Edited by Ion Vartic. Note by Mariana Vartic. Bucharest: Humanitas, 2013.
- Caragiale, Mateiu I. *Opere* [Collected Works]. Edited by Barbu Cioculescu. Preface by Eugen Simion. Bucharest: Univers Enciclopedic, 2001.
- Cioran, Emil. *Despre Franța* [De la France]. Edition by Constantin Zaharia. București: Humanitas, 2011.
- Cioran, Emil. *Despre neajunsul de a te fi născut* [The Trouble with Being Born]. Translated by Florin Sicoe. Bucharest: Humanitas, 2011.
- Cioran, Emil. *Îndreptar pătimăș* [The Passionate Handbook]. Bucharest: Humanitas, 2010.
- Cioran, Emil. *Ispita de a exista* [The Temptation to Exist]. Translated by Emanoil Marcu. Bucharest: Humanitas, 2008.
- Cioran, Emil. *Schimbarea la față a României* [Transfiguration de la Roumanie]. Bucharest: Vremea, 1936.
- Cioran, Emil. *Țara mea* [Mon Pays]. In Cioran, Emil. *Opere* [Collected Works]. Bucharest: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012.
- Ionescu, Cornel Mihai. *Palimpseste*. Bucharest: Cartea Românească, 1979.
- Pârvolescu, Ioana. „În numele fiului” [In the Name of the Son]. *România literară*, nr.10 (2001): 7.
- Vianu, Ion. *Investigații mateine* [Mateian Investigations] (Iași: Polirom, 2008).
- Virno, Paolo. *L'usage de la vie et autres sujets d'inquiétude*. Translated by Lise Belperron, Véronique Dassas, Patricia Farazzi, Judith Revel, Michel Valensi, and Jean-Christophe Weber. Paris: Édition de L'Éclat, 2016.